

NICARAGUABRIGADEN 2012

MAD FRA NICARAGUA

mellemgard

Mad fra Nicaragua

©2014 Nicaraguabrigaden 2012 og Forlaget mellemsgaard

Nicaraguabrigaden 2012 består af følgende forfattere:

Anne Vestergaard Andersen, Tine Pil Østberg, Christian Sivertsen, Anemone Overgaard, Marie Skjøtt Thorup, Linn Vanja Meilvang, Marie Yvonne Rasmussen, Karen Berg Overgaard, Marlene Salinas Janik, Mathilde Lund Andersen, Elina Intzilaki, Thue Seberg, Esben Hansen

Sat med Century Gothic og Courier

Grafisk produktion: KWG Design, Odense

Grafiker: Line Birgitta Elmgreen Sørensen

Fotos: Nicaraguabrigaden 2012, www.mellemamerika.dk.

Tryk: Toptryk Grafisk A/S

1. udgave, 1. oplag

ISBN 978-87-93305-39-7

Kopiering af denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copy-Dan, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Det er tilladt at bringe korte uddrag i forbindelse med anmeldelser.

www.mellemsgaard.dk

Bogen er udgivet med støtte fra

Indhold

Forord	6
Om majs mennesker og bønnegnskere	8
Tidslinje	12
Overskuddet	13
Et typisk måltid – en typisk dag	15

Basisopskrifter

Stegte ris	17
Kogte bønner	19
Stegte bønner	21
Gallo pinto	23
Historien om den malede hane	24
Tortillas	26
Den ægte	27
Den lette	28
Cuajada	30

Foretter & tilbehør

Gucamole de aguacate	34
Güiso de pepian	34
Frijoles licuados	37

Güiso de papas con tomate	39
Ensalada de repollo	41
Huevos rancheros	41
Tortillas con cuajada	44
Repocheta	47
Tostones de platanos	51
Tajadas	53
Empañadas de platanos	55
Enchiladas - de Estelí	57

Hovedretter

Arroz con pollo	61
Chancho con yuca	62
Chaussee de pollo	65
Pollo rostizado	66
Nacatamales nicragüenses	71
Sopa de frijoles con huevo	75
Sopa de queso	77
Tortas de soya	79
Enchiladas	83

Desserter & drikke

Buñuelos	89
Collolitos	91
Cajetas de coco	91
Empañadas	93
Mango con miel.....	95
Ojuelas	97
Panela	99
Torta	101
Polvorones	103
Pastel de piña	107
Arroz con leche	111
Fresco con piña y apio	113
Fresco de zanahoria	113
Guaro compuesto de piña y naranja	115
Vino	117
Erstatningsliste	120

Forord

Denne kogebog er et resultat af en rejse og et utal af oplevelser, som Nicaraguabrigaden 2012 havde i Nicaragua. Vi er 13 unge frivillige, som har brugt tre en halv måned på at komme ind under huden på den nicaraguanske befolkning og ikke mindst deres køkken. På vores rejse har vi boet hos hver vores familie – én familie langt, langt ude på landet og én i en større by. En stor del af vores oplevelse skyldes den meget anderledes og spændende madkultur. Ved første øjekast virkede den nicaraguanske mad uinspirerende og uva-

rieret. Men som vi efterhånden blev en del af familierne, og lærte det nicaraguanske køkken bedre at kende, fik vi hurtigt øjnene op for hvor lækker mad, der kan laves af så få råvarer. Vi har undervejs på vores rejse indsamlet vores yndlingsopskrifter, som vi gennem denne kogebog videregiver til jer. Og det er ikke bare opskrifter. Det er opskrifter med sjæl. Der er nemlig en personlig beretning bag opskrifterne, som kommer fra kvinderne i de familier, vi boede hos. De kvinder som får hverdagslivet i familien til at hænge sammen.

Om majs-mennesker og bønnegnaskere

Nicaragua er et broland. Det forbinder Nordamerika med Sydamerika, og dets floder og søer giver nem adgang mellem Stillehavet og Atlanterhavet. Det er dets historie, og dets madkultur, mærket af.

I 1200-tallet ankom nicarao-folket til det land, de senere gav navn til. De ankom efter en episk vandring fra Mexico-dalen langt nordpå. De var mægtige krigere og erobrede et frugtbart og rigt område ved Stillehavet, på den smalle landtunge der skiller havet fra Nicaragua-søen. Her grundlagde de byer, byggede paladser og kirker og satte gang i landbruget.

Langs Stillehavet handlede nicaraoerne nordpå og sydpå på havgående tømmerflåder, og østpå ad søer og floder blev de knudepunkt for handel mellem Stillehavet og Atlanterhavet. Denne handel var så vigtig, at det store kejserrige i nord, Aztekerri-

get oppe i Mexico, byggede handelsposter langs denne strategiske rute, der forbandt de to kyster af deres mægtige rige ad søvejen.

Nicaraoerne lå også i ivrig handel og lejlighedsvis krig med de mange andre bystater, der befolkede Nicaraguas frodige og brede stillehavsslette. Ligesom nicaraoerne var disse andre kulturer oprindeligt mexicanske, eller meso-amerikanske.

Her herskede det meso-amerikanske landbrugs "hellige treenighed": majs, bønner og squash. Her krydrede såvel bonde som adel sin mad med chili, toppede måltidet af med tomat og avocado, og slog mave med en god kop varm kakao.

Når du laver Alejandras lækre tortillaopkrift fra denne bog, deler du altså ikke kun måltid med en bondekone fra Jinotega, men med gud og hvermand fra El Paso til

San José – ja, selv med kejseren af Mexico.

I vores del af verden siger de hellige bøger, at Gud skabte mennesket af ler. Det forsøgte Han sig også med i Mellemamerika og Mexico. Det gik ikke så godt: resultatet blev godt nok menneskelignende, men det kunne ikke tale. Det var først, da Han prøvede med majs, at det gik godt, og der kom et talende, intelligent menneskevæsen ud af det. Majsen var altså selve menneskets oprindelse og dermed hellig. Så vigtig var den.

Den særlige nicaraguanske bønneart – en lille, rød variant af den nordamerikanske kidneybønne – dyrkes stort set kun i Nicaragua. Den er i den grad folkeejede, og nicaraguanere skal bogstaveligt talt være døden nær af sult, før de vil spise importerede bønner. Vi kan borge for kvaliteten!

I 1524 kom endnu et krigerfolk til Nicaragua. Spanske landsknægte drog hærgende igennem landet. De var ledsaget af lejesoldater fra det nyligt undertvungne Aztekerrike i Mexico og af slaver fra Afrika. Og også af pest, skoldkopper og mæslinger. Det blev til en tyveårskrig, der endte med, at Nicaragua blev en koloni under den spanske konge. Det var tyve år med epidemier, med tvangsudvandring af tusinder som sla-

ver, med heksebål til præster og lærde og tvangsdøb til de overlevende. Kun en ud af ti nicaraguanere var i live efter de tyve første år af den kristne konges regime. Dette holocaust skabte på godt og ondt det Nicaragua, vi kender i dag. Også når det gælder maden. Det spanske verdensrige førte afgrøder fra fire kontinenter sammen, og Nicaraguas madkultur er i dag et fusionskøkken. Hovedingredienserne er det meso-amerikanske køkken og det spanske kolonikøkken. Med sig i lasten bar de spanske skibe kvæg, grise og høns. Høns blev hvermandseje og indgår i flere af opskrifterne i denne bog. Men kvæget blev sat ud på koloniherrernes storgodser, og dets kød fandt kun vej til fattige gryder som supper og stuvninger kogt på ben og knogler. Selv i dag er det sjældent, at en bonde sætter sig til bords med en bøf – de kalve, han har gående på marken, er til salg, ikke til spisning. Men mælken beholder bonden og lagrer den i form af bondeosten cuajada.

Senere bragte spanierne kartofflen med sig fra Inkariget i Peru. Bananer kom oprindeligt fra Asien, men blev indført til Amerika af spaniernes afrikanske slaver. Risen kom til Nicaragua med de kinesiske købmænd, der

handlede på de spanske kolonihavne Manilla og Acapulco. Alle tre blev vigtige bestanddele af det nicaraguanske folkekøkken, som optræder i denne bog.

Bananen blev hurtigt så udbredt, at mange nicaraguanere tror, det er en indfødt afgrøde. De vokser hurtigt og modnes igennem hele året, så det er god fattigmandskost. Selv i dag kan en nicaraguansk bonde sige om et år, hvor høsten slog fejl: "Det var det år, hvor vi kun spiste bananer". Risen blev også udbredt, først som tørsået ris på bondejord, siden som vådris i store plantager. Fusionen af importproduktet ris og de hjemmeavlede bønner skabte Nicaraguas mest berømte ret, Gallo Pinto.

Nicaraguas østkyst blev måske nok politisk, men aldrig kulturelt erobret af spanierne. Her lever flere indianske samfund, blandet med indvandrere fra Jamaica og landsbyer, der er efterkommere af flygtninge fra de caribiske slaveøer. De har deres egne sprog, kulturer og mad og kalder stadig resten af landet for "spanierne". Men maden i denne bog kommer mest fra Stillehavssiden af landet.

I 1824 blev Nicaragua sammen med det meste af Latinamerika uafhængigt af Spani-

en. Det var rige handelsfolk overalt i koloniriget, der førte kampen for uafhængighed og mod feudalisme. De så op til de Forenede Stater i nord og deres uafhængighedskrig som det nye forbillede, og også i stigende grad som mål for deres handel.

I 1850'erne rejste hundreder af tusinder nordamerikanere igennem Nicaragua på vej fra New York, Boston og New Orleans til de berømte guldfund i Californien. Sejlturen fra New Orleans til San Francisco gik over Nicaraguas floder og søer, kun afbrudt af en kort diligencetur på land det sidste stykke til Stillehavet. Den var langt hurtigere og sikrere end den farefulde færd over USA's egne prærier. De første år blev de stadig budt på kakao i de gæstehuse og bondehjem, de overnattede i på deres vej igennem landet. I de sidste år af the California Gold Rush blev nogle af dem budt på kaffe i stedet for.

I 1870'erne og -80'erne begyndte europæerne og nordamerikanerne med industrialiseringen for alvor at vandre fra landet ind til byen, hvor de skulle lære at stå op før solen til fabriksfløjten. De fik brug for noget at stå op med. Kaffe – de første stiklinger blev smuglet til Amerika fra Arabien og hollandsk Sumatra – blev Nicaraguas første store mas-

seforbrugsvare til det nye kapitalistiske verdensmarked. Kaffegodset – ofte med en tysk, engelsk eller endda dansk indvandrer som ejer – blev en vigtig faktor både i det sociale og i det økonomiske landskab i Nicaragua. Guldgravernes folkevandring varslede også en ny slags politik. USA var blevet en Stillehavsmagt, og Nicaragua blev strategisk vigtig for USA's økonomi og forsvar. USA blandede sig mere og mere militært, politisk og økonomisk for at beskytte den interesse. 1854-55, 1909, 1912 til 1926, og 1928 til 1932. I alle de år var der nordamerikanske soldater udstationeret i Nicaragua. Med soldaterne kom også de økonomiske interesser. I perioder var Nicaraguas seddelpresse og mønt, nationalbank, told- og skattevæsen forpagtet til nordamerikanske virksomheder. Banan- og tømmerselskaber forhandlede sig til store enklaver fri for nicaraguansk lov og politi.

I 1928-1932 kæmpede Nicaraguas nationalhelt, Augusto Cesar Sandino, en guerillakrig mod USA's marinekorps. Det var Nicaraguas første nationale, folkelige oprør. Fyrré år senere gik socialdemokratiske, kommunistiske og socialkristelige kræfter sammen om at gå i Sandinos fodspor. I 1979 vandt

sandinisterne et blodigt oprør mod diktatoren Somoza og startede endnu en turbulent periode i Nicaraguas historie med social revolution, fornyet borgerkrig og militær og økonomisk indblanding fra det koldkrigs-kæmpende USA under Ronald Reagan. I de år startede Mellemerika Komiteen i Danmark sit solidaritetsarbejde med Nicaragua. Det skete med u-landsprojekter, pengeindsamlinger og med arbejdsbrigader som den gruppe unge, der har skrevet denne kogebog. Arbejdet fortsætter den dag i dag.

I dag er det mere end tyve år siden, at Nicaraguas revolution blev stemt fra magten i et demokratisk valg af en krigstræt befolkning. De år har været globaliseringens årtier både i verden og i Nicaragua. McDonalds og Pizza Hut, rødvin og pasta, danske småkager og italiensk yoghurt, franskbrød og fastfood er ligesom i Danmark alle blevet ingredienser i den nye middelklasses supermarkedskultur. Men landet er stadig fattigt, og middelklassen fylder stadig kun højst en femtedel af befolkningen. De fleste nicaraguanere spiser stadig den mad, som du kan læse om i denne bog.

Velbekomme!

Tidslinje

1524-1548	Spanien erobrer Nicaragua.
1824	Nicaragua bliver selvstændigt.
1932	Frihedshelten Sandino tvinger USA's marinekorps fra landet, men myrdes af general Somoza, som senere gør sig selv til præsident.
1979	En ny guerillabevægelse, sandinisterne, vælter Somozas søn og gennemfører en social og politisk revolution.
1982-1990	Borgerkrig i Nicaragua. USA støtter de såkaldte contraers kamp mod sandinisterne.
1990	I det første demokratiske magtskifte i landets historie taber sandinisterne et valg, og en borgerlig præsident, Violeta de Chamorro, overtager styret.
2006	Sandinisterne vinder et valg og kommer igen til magten, nu med en centrum-venstre politik.
2011	Sandinisternes præsident Daniel Ortega bliver genvalgt under omfattende anklager for grundlovsbrud og valgfusk.